

The Greek Review of Social Research

Vol 13 (1972)

13

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

13

ΤΡΙΜΗΝΟΝ ΙΟΥΑΙΟΥ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1972

τό περιφερειακόν πρόβλημά τής Ελλάδος
ή δημογραφική έξέλιξις τῆς Ελλάδος, 1961-1971
ή ρητορική τῆς συγκρόσεως εἰς τό Ελληνικόν και
ελληνοαμερικανικόν πολιτισμικόν σύστημα
ό άνθρώπινος παράγοντας καὶ τό προγράμματα κοινωνικής κατοικίας
ή διάρθρωσις τῆς οικογενειακής έξουσίας καὶ αἱ ἑκ τοῦ γάμου ίκανοιοτήσεις
ό θεσμός τῆς οικογενείας εἰς τήν Ελλάδα
ή «δομολειτουργική» μέθοδος ἀναλύσεως τῶν κοινωνικῶν
καὶ πολιτικῶν φαινομένων
τεχνική συνεργασία καὶ κοινωνική ἀνάπτυξις

ΕΚΔΟΣΙΣ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

Ο θεσμός της οικογενείας εις την Ελλάδα
(επισκόπησις βιβλιογραφίας)

Κλειώ Πρεσβέλου

doi: [10.12681/grsr.495](https://doi.org/10.12681/grsr.495)

Copyright © 1972, Κλειώ Πρεσβέλου

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Πρεσβέλου K. (1972). Ο θεσμός της οικογενείας εις την Ελλάδα (επισκόπησις βιβλιογραφίας). *The Greek Review of Social Research*, 13, 101-102. <https://doi.org/10.12681/grsr.495>

**ό δεσμός
της οικογενείας
εις τὸν Ἑλλάδα
(ἐπισκόπους
βιβλιογραφίας)**

ὑπό

ΚΛΕΙΟΥΣ ΠΡΕΒΕΔΑΟΥ

Καθηγητής Κοινωνιολογίας
Πανεπιστημίου Louvain, Βέλγιον

Κατά μετάφρασιν ἐκ τοῦ περιοδικοῦ τῆς Διεθνούς Ἐπιστημονικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς Οἰκογενείας (The International Scientific Commission on the Family (ICOFA) c/o Centre de Recherches Sociologiques, Belgium, τεύχος 3).

Εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὡς καὶ εἰς τὰς λοιπὰς μεσογειακάς χώρας, ὁ θεσμός τῆς οἰκογενείας δὲν κατατάσσεται μεταξὺ τῶν θεμάτων τῆς ἀδιάλειπτον ἐπιστημονικῆς διεργασίης. Εἰς τοὺς ἀντικείμενούς παράγοντας τοὺς δυναμένους νά δικαιολογήσουν αὐτὴν τὴν κατάστασιν συγκαταλέγοντας τὰ διατιθέμενα περιορισμένου οἰκονομικά μέστοις ὡς καὶ τὸ γεννός διτὶ αἱ κοινωνικαὶ ἐπιστήμαι καὶ εἰς τὴν χώραν αὐτὴν εὑρίσκονται ἀκόμη εἰς τὸ σταδίον τῆς νηπικῆς ἡλικίας. Εἰς τοὺς ὅσα προσθίνεται καὶ τίνες ὑποκείμενοι παράγοντες, οἱ διοικούντος τὴν ἀντέρειαν μηνυμονεύεσθαιναν ἀναμνίαν. Εἰς ἔτιδιν εἶναι καὶ ἡ πίστις διτὶ ἡ οἰκογενεία ἀπότελε τὸν ἀρχογνωμανίαν λίθον τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας καὶ συνεπῶς δὲν χρήζει ἀρέψινης, ἐφ' ὃσον ἡ δυναμική της, ὁ πλοιός τὸν διόποιν περικλείει, αἱ ἀξίαι τὰς δοπίαις ἔχει υιοθετήσει, οἱ δεσμοὶ οἱ συνέδονες αὐτὴν μὲν τὴν κοινωνίαν, ὡς καὶ ἡ στρατηγικὴ θέσις τὴν δύοιαν κατέχει ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ κοινωνιοπολιτιστικοῦ συνόλου, τῆς ἐπτέρων να προσαρμόζεται εἰς τὰς συνεχόδες μεταβαλλομένας καταστάσεις. Ἀλλὰ τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν ἡλθον νὰ κλονίσουν ώρισμένα γεγονότα, ὡς ἡ αὐξησης τοῦ ἄριθμοῦ τῶν διαζυγίων καὶ ἡ σημαντικὴ ἐλάττωσις τῶν πασσοτοῦ τῶν γεννήσεων.¹

Ἐκτὸς τούτου ἡ ὀλονέ βαθύτερα συνειδήτοποιησις τῆς θετικῆς συμβολῆς τῷ κοινωνικῷ ἐπιστημῶν ὡς καὶ τῶν ἐπιστημῶν τῆς συμπειριφορᾶς εἰς τὴν κατανόησιν τῶν μηχανισμῶν τῆς κοινωνίας καὶ τῶν μεταξὺ τῶν ἀτόμων σχέσεων, συνεπέλευστας ὀριστικῶς νὰ προώθηται εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς τρεχούστης δεκευτικῆς οἰκογενείας εἰς τὸ προσκήνιον τῆς ἐπιστημονικῆς διεργασίης.

Μολονότι, ὡς ἥδη ἐλέγθη, ἡ οἰκογένεια δὲν ὑπῆρξεν ἐν Ἑλλάδι ἀντικείμενον μεθόδολογικῶν μελετῶν οὐτε συγκαταλέγεται εἰς τὴν διάδικτην ὡλην τῶν προγραμμάτων (εἴτε τῶν Πανεπιστημιακῶν εἴτε τῶν Τέχνης Μέστης Παιδείας), ἐν τούτοις διεξήγονται, ὡς βλέπομεν κατωτέρω, σποραδικά περὶ αὐτῆς ἔρευναι.

Ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ πρὸς διασφόρησιν τῶν συγχρόνων κατευθύνσεων τῆς Ἑλληνικῆς ἐρεύνης ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς οἰκογενείας εἶναι ἀνάγκη νὰ σημειώσουμεν τὰς ἔξι τέσσαρας διαπιστώσεις:

Πρῶτον. Ἡ γενομένη ἥδη ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τρεχούστης δεκατίας ἔρευναι δύναται νὰ διακριθῇ, μὲ βάσιν τὸν τρόπον προσεγγίσεως, εἰς ἐφηρμοσμένην καὶ εἰς ἔρευναν ἀποσκοπούσαν εἰς τὴν χάραξιν ὡρισμένης πολιτικῆς μὲ έμφασιν εἰς τὴν ψυχολογικήν, ψυχοπαθολογικήν, συμβουλευτικήν (ἡ τάσις αὐτὴ εἶναι νεωτάτη) καὶ παιδαγωγικήν διάστασιν τῆς οἰκογενείας, καὶ εἰς τὴν βασικὴν ἔρευναν, ὡς αὕτη ἐμφανίζεται εἰς τὰ ἔργα ἑννολογικού, κοινωνικοῦ ἀνθρωπολογικοῦ, δημογραφικοῦ καὶ εἰς μικροτέραν ἴσιος κλίμακα, κοινωνιολογικοῦ περιεχομένου.

Λείπτερον. Λαμβανομένης ὑπὸ διφινῶν τῆς κεντρικῆς θέσεως τῆς Ἑλληνικῆς οἰκογενείας ἐντὸς τῆς θέμνικης ἡ τῆς ἔξινης (εἰς τὴν περίπτωσιν μετανάστων) πολιτικῆς ἀναπτύξεως, διλαὶ αἱ μειζόνες ἐπιστημονικαὶ ἐκδόσεις δχι μόνον αἱ ἀναφορέμεναι εἰς τὰς τάσις κοινωνιολογικὰς ἐπιστήμας, ὡς καὶ εἰς τὰς πολιτικὰς ἐπιστήμας, τὰ οικονομικά, τὴν μεταναστευσιν, τὴν κοινωνικὴν ἀνάπτυξιν, κτλ., περιλαμβανούν τὴν οἰκογενείαν μεταξὺ τῶν κυριωτέρων μεταβλητῶν αἱ δοτικὲς ἐρμηνεύσεις τῶν εἰς τὰς ἐκδόσεις αὐτὰς ἀνάλυομένην ἢ ἐξηγούμενην μορφήν την οἰκογενείας. Τὸ αὐτὸν ἰσχύει καὶ διὰ τὰ λογοτεχνικά ἔργα.

Ἡ σύλληψης ἐνδὸς ρομαντικοῦ, ρεαλιστικοῦ ἢ ίστορικοῦ μυθιστορήματος δὲν δύναται νὰ ἀγνοήσῃ τὴν ἐνέργων συμμετοχήν (τὸν ρόλον) τῆς οἰκογενείας (ἡ τῆς συγνικῆς δύναδος) εἰς τὴν διάταξιν καὶ τὴν πλοκὴν αὐτοῦ. Παρεμπιπόντως ἡ συνεχής αὐτὴ παρουσία τῆς οἰκογενείας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν λογοτεχνικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν σκέψην ὑπόδολοι διτὶ ἐμπειστατωμένην ἀνάλυσις τοῦ περιεχομένου τῶν ἐκδοθέντων ἥδη ἔργων εἶναι δύνατον νὰ καταδεῖξῃ ἡ ωφελεστή συνεπής, δχι ὅμως αἱ ἀκόμη ὑπὸ συγκεκριμένην μορφήν, κοινωνιολογία τῆς οἰκογενείας.

Τέταρτον. Δεδομένου διτὶ ὁ κύκλος ἐκπαιδεύσεως τῶν μελετητῶν εἶναι πολὺ εὐρύς, εἶναι καταληγτική ἡ ποικιλία τῶν τεχνασμάτων καὶ τῶν εἰφαντάστων τρόπων τοὺς διοικούς ἐπινοοῦν διά νὰ μελετήσουν τὴν πραγματικότητα τῆς Ἑλληνικῆς οἰκογενείας.

Τέταρτον. Διεξάγεται ἔρευνα εἰς διάφορα Κέντρα ἐρεύνης καὶ πρακτικῆς έφαρμογῆς, Ινστιτούτα ἢ Ὁργανισμούς οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν δόπιον χρηματοδοτούντων ὑπὸ ίδιοτικῶν κεφαλαίων. Τὸ EKKE, ὁργανισμός ιδρυθεὶς ὑπὸ τῆς UNESCO πρὸ δεκαετίας καὶ πλέον, ἔχει σκοπὸν νὰ προσαγάγῃ τὴν ἔρευναν τῆς οἰκογενείας ἐπὶ παγιωτέρας βάσεως.

Ο κατ' ἀνάγκην σύντομος καὶ ἀτελῆς κατάλογος προσφάτως ἐν Ἑλλάδι ἐκδοθεῖσῶν ἔργωνταν τὸν κύκλου τῶν

1. Τὸ ὀλικόν (ἀκαθάριστον) ποσοστὸν τῶν γεννήσεων, τὸ δόπιον κατὰ τὴν περίοδον 1926-1935 δὲν 30/1.000, κατῆλθεν εἰς 17/1.000 τὸ 1965 καὶ 1966. Εξ ἀλλοῦ δὲ ἀριθμὸς μεταξὺ τῶν ἑκτάρων κυμαίνεται ἐπηστίος μεταξὺ τῶν 100.000 καὶ 150.000, ήτοι ἐξισούσιος πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν γεννήσεων. Βλέπε τὸ Εξελέξιον τοῦ Ἑλληνικοῦ Πληροφορικοῦ καὶ Δημογραφικοῦ Πλοτικήθ, Ἀθῆναι, Ιούλιος 1968, σελ. 2, 3 καὶ 16.

κοινωνικῶν ἐπιστημῶν, διασφηνίζει τὰς
ὅντες διαπιστώσεις.

1. Ἐφημοσμένη καὶ εἰς τὴν χάραξιν
ῷδησμένης πολιτικῆς ἀποσκοπούσα προσέγ-
γυσις τοῦ θέματος

Alevizatos, G. and Lýketos, G., «A Preliminary Report of Research Concerning the Attitudes of the Families of Hospitalized Mental Patients», *The International Journal of Social Psychiatry*.

*Ἐξέλιξις τοῦ Ἑλληνικοῦ Πληθυνμοῦ καὶ
Δημογραφικοῦ Πολιτισμοῦ. «Ἐκθετοῖς Ἐπι-
τροπῆς Δημογραφικῆς Πολιτικῆς, Ἀθῆ-
ναι 1968, σελ. 60.

Κουρέτας Δ. καὶ Παπαθωμόπουλος Ε.,
«Ψυχοπαθολογία τοῦ διὰ συνοικεστού
γάμου ἐν Ἑλλάδι», *Ἐπιστημονική Ἐπε-
τηρίς τῆς Σχολῆς τῶν Νομικῶν καὶ Οι-
κονομικῶν Ἐπιστημῶν Θεσσαλονίκης*,
τόμ. 14, 1968, ἥρ. 3, σσ. 527-537.

Safilios-Rothschild, C., «Deviance and
Mental Illness in the Greek Family», *Fam-
ily Process*, 7 (1968).

Safilios-Rothschild, C., «Socio-Psycho-
logical Factors Affecting Fertility in
Urban Greece», *Journal of Marriage
and the Family*, 31, 1969, 595-606.

Stavropoulos, A., Bilan analytique et
clinique du Centre Expérimental de con-
sultations prémaritales et conjugales de la
Société Hellénique d'Eugenisme à
Athènes (unpublished thesis for the
«Licence» degree in Psychology), Louvain:
Faculty of Psychology and of the
Sciences of Education, 1970, 106 pp.

Stavropoulos-Kokkotakis, H. A., Con-

tribution à l'étude des attitudes famili-
liales (unpublished thesis for the «Li-
cence» degree in Psychology), Louvain:
Faculty of Psychology and of the Sciences
of Education, 1969, 136 pp.

Tavlaridou, A., *Community and Family
Attitudes toward the Handicapped*, First
Mediterranean Congress for Rehabilita-
tion (1959), Athens: Center for Men-
tal Health and Research, 1959.

2. Βασικαὶ προσεγγίσεις

a) Εἰς τὴν Ἐθνολογίαν καὶ Ἀνθρωπο-
λογίαν

Campbell, J. K., *Honour, Family and
Patronage. A Study of Institutions and
Moral Values in a Greek Mountain Com-
munity*, Oxford: Clarendon Press, 1964.

Kavadias, G. B., *Pasteurs nomades médi-
terraneens-Les Saracatsans de Grèce*,
Paris: Gauntiers-Villard, 1965.

Peristiany, J.G. (ed.), *Honour and Shame-
The Values of Mediterranean Society*,
London: Weidenfeld & Nicholson, 1966.

Triandis, H., Vassiliou, V., Nassiakou,
M., «Some Cross-Cultural Studies of
Subjective Culture», Technical Report
No. 45, Urbana, Group Effectiveness Lab.,
1967.

UNESCO, *Six villages d'Epire*, Mis-
sion Reports, No. 11, 1961, by Henri
Mendras.

β) Εἰς τὴν Δημογραφίαν καὶ Κοινω-
νολογίαν

Friedle, E., *Vasilika: A Village in Mo-*

dern Greece, New York: Holt, Rine-
hart and Winston, 1962 (Gives a detailed
discussion of the dowry institution in
Greece and its relationship to marriage).

Lambiri, I., *Social Change in a Greek
Country Town*, Athens: Center of Plan-
ning and Economic Research, Research
Monograph Series No. 13, 1965.

Safilios-Rothschild, C., «A Comparison
of Power Structure and Marital Satisfac-
tion in Urban Greek and French Families»,
Journal of Marriage and the Family,
29, 19, 67: 345-352.

Valaoras, V. G., Polychronopoulou, A.,
Trichopoulos D., «Control of Family
Size in Greece, (The Results of a Field
Survey)», *Population Studies*, 18, 1965:
265-278.

Vassiliou, G., «Aspects of Parent-Ado-
lescent Transaction in the Greek family». Contribution
to the Symposium: Patterns of Interaction of the Adolescent Within
his Family, 6th International Congress
of Child Psychiatry, Edinburgh, July 25-
29, 1966 (mimeographed).

Δύο ἐπιστημονικαὶ ἔρευναι διεξάγονται
ἡδη εἰς τὴν Ἑλλάδα. «Η μία ἐπὶ τῆς οἰ-
κογενείας καὶ τοῦ ἑκτυχονισμοῦ (πόδ.
Dr. C. Safilios-Rothschild), ἡ ἄλλη ἐπὶ¹
τῆς κοινωνίκης συμπειθοχῆς καὶ τοῦ τρό-
που ζοῆς τῶν οἰκογενειῶν (πόδ. τῆς συγ-
γραφέως τῆς παρούσης ἐπισκοπήσεως).
Οταν ἀποκτώμενοι περισσότερα γνῶ-
τες ἐκ τῶν διεξαγομένων ἔρευνῶν είναι
δυνατόν νὰ στρέψωμεν τὰς προσπα-
θείας μας εἰς τὸν διαμόρφωσιν κοινω-
νιολογίας τῆς οἰκογενείας διὰ τοὺς σκο-
πούς τῶν τῆς ἐρεύνης δύον καὶ τῆς
διδάσκαλίας.

«εἰπὲ μοι, ὁ γύναι, ἅρα ἡδη κατενόησας τίνος ποτὲ ἔνεκα ἔγω τε σὲ ἔλαβον καὶ οἱ οἱ σοὶ γο-
νεῖς ἔδοσάν σε ἐμοὶ; ὅτι μὲν γάρ οὐκ ἀπορίᾳ ἦν μεθ' ὅτου ἀλλου ἐκαθεύδομεν ἄν, οἴδ' ὅτι
καὶ σοὶ καταφανὲς τοῦτ' ἔστι. βουλευόμενος δ' ἔγωγε ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ οἱ οἱ σοὶ γονεῖς
ὑπὲρ σοῦ τίν' ἄν κοινῶν δέλτιστον οἴκου τε καὶ τέκνων λάθοιμεν, ἔγω τε σὲ ἔξελε-
ξάμην καὶ οἱ οἱ γονεῖς, ὡς ἐοίκασιν, ἐκ τῶν δυνατῶν ἐμέ. τέκνα μὲν οὖν ἀν θέσις ποτε
διδῷ ἡμῖν γενέσθαι, τότε βουλευόμεθα περὶ αὐτῶν ὅπως ὅτι βέλτιστα παιδεύσο-
μεν αὐτά· κοινὸν γάρ ἡμῖν καὶ τοῦτο ἀγαθόν, συμπάχων καὶ γηροβοσκῶν ὅτι βέλτι-
στων τυγχάνειν· νῦν δὲ δῆ ὅτι οἶκος ἡμῖν ὅδε κοινός ἔστιν. ἔγω τε γάρ ὅστα μοι ἔστιν
ἀπαντα εἰς τὸ κοινὸν ἀποφαίνω, σύ τε ὅστα ἡνέγκω πάντα εἰς τὸ κοινὸν κατέθηκας. καὶ
οὐ τοῦτο δεῖ λογίζεσθαι, πότερος ἅρα ἀριθμῷ πλειώ συμβέθληται ἡμῶν, ἀλλ' ἐκείνῳ
εὗ εἰδέναι, ὅτι ὁπότερος ἄν ἡμῶν βελτίων κοινωνὸς ἦ, οὔτος τὰ πλείονος ὅξια συμ-
βάλλεται».